Nuorisoalan kattojärjestön asiantuntijalausunto sivistysvaliokunnalle laadukkaista harjoitteluista

Asia:

U 31/2024 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi harjoittelijoiden työehtojen parantamisesta ja täytäntöönpanemisesta sekä harjoitteluksi naamioitujen varsinaisten työsuhteiden torjumisesta (harjoitteludirektiivi)

E 38/2024 vp Valtioneuvoston selvitys: neuvoston suositus harjoittelun vahvistetuista laatupuitteista

Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry edistää nuorten osallisuutta yhteiskunnassa sekä kouluttaa, palvelee ja tuo yhteen järjestöissä, kunnissa ja seurakunnissa työtä tai vapaaehtoistyötä tekevät nuorisoalan toimijat. Allianssin jäseninä on noin 150 nuorisojärjestöä ja muuta nuorisoalalla toimivaa yhteisöä - käytännössä kaikki Suomessa toimivat nuorisoalan järjestöt.

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Euroopan nuorisoalan kattojärjestö European Youth Forum on jo vuosia edistänyt vuodesta 2014 lähtien käytössä olleen neuvoston suosituksen harjoittelun laatukehyksestä päivittämistä harjoittelujen ja harjoittelijoiden oikeuksien parantamiseksi. Tämä vuoden 2014 suositus ei ole sitova, sitä sovelletaan vain työmarkkinoilla tapahtuvaan harjoitteluun eikä siinä mainita palkkausta ja sosiaaliturvaa koskevia periaatteita. **Olemmekin tyytyväisiä, että komissio on tehnyt nuorisoalan jo pitkään toivomia toimia harjoittelujen kehittämiseksi.**

Nuorisoalan kattojärjestön kanta lyhyesti:

- Nuoret ja erityisesti vähemmistöihin kuuluvat nuoret ovat muuhun väestöön verrattuna epävarmemmassa työmarkkina-asemassa Suomessa.
- Laadukkaampien harjoittelujen yleistyminen Euroopassa voisi edistää myös suomalaisten nuorten kansainvälisten rajatylittävien harjoittelumahdollisuuksien parantumista.
- Keskimäärin EU:ssa (EU27) palkattomasta harjoittelusta koituvaksi tulonmenetykseksi voidaan arvioida 7218 euroa kuuden kuukauden aikana, jos nuori luopuu pienituloisesta työstä kuuden kuukauden palkattoman harjoittelujakson vuoksi.
- Vaikka nuorisoala yhtyy monella tapaa valtioneuvoston ja Suomen näkemyksiin, nuorisoala kantaa huolta direktiivin ja suositusten yksityiskohtien liiallisesta karsimisesta ja kansallisten joustomahdollisuuksien liian väljästä määrittelystä, sillä nämä voivat vesittää komission ja eurooppalaisen nuorisoalan asettamat tavoitteet.

Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry
Allianssi-talo, Asemapäällikönkatu 1, 00520 Helsinki
nuorisoala.fi
info@nuorisoala.fi

Nuorten asema työelämässä Suomessa

Työllisyys, koulutus ja toimeentulo ovat keskeisiä tekijöitä, jotka kiinnittävät nuoria osaksi yhteiskuntaa. Nuorten työllistymismahdollisuuksiin vaikuttavat muita ikäryhmiä enemmän taloudelliset suhdanteet, ja taantumien ja kriisien vaikutukset näkyvät usein ensimmäisinä heidän tilanteessaan. Työelämää muokkaavat muun muassa alustatalouden yleistyminen, vuokratyösuhteet sekä jatkuva osaamisen kehittämisen vaatimus. Epätyypilliset työsuhteet sekä yrittäjämäiset työn muodot ovat yleistyneet. Epävarma työmarkkina-asema on tavallista varsinkin uran alkuvaiheissa, ja korkeakouluista vastavalmistuneiden työttömyys on ollut kasvussa vuodesta 2022 lähtien.

Vuonna 2022 ammattikorkeakouluopiskelijoista työssäkäyviä oli 58,3 prosenttia, alempaa korkeakoulututkintoa suorittavista yliopisto-opiskelijoista 45,1 prosenttia ja maisterivaiheen yliopisto-opiskelijoista 64,8 prosenttia. Mitä enemmän korkeakouluopiskelijoiden työt liittyvät opintoihin, sitä enemmän niitä tehdään: opintojen ohella omaan alaan liittyviä töitä tehdään viikkotasolla keskimäärin 9–10 tuntia opintoihin liittymättömiä töitä enemmän. **Opintojen aikaisen työssäkäynnin laadulla on myös merkittävä yhteys opiskelijan työllistymisuskoon.**

Moni nuori kokee edelleen syrjintää työharjoittelua etsiessään tai työharjoittelun aikana. Tutkimusten mukaan esimerkiksi romanien on huomattavasti vaikeampaa saada työharjoittelupaikkaa syrjinnän, ennakkoluulojen ja syrjivien asenteiden vuoksi. Tekniikan alalla tehdyn selvityksen mukaan lähes joka neljäs seksuaali- tai sukupuolivähemmistöihin tai rodullistettuun vähemmistöön kuuluva vastaaja raportoi kokeneensa häirintää tai epäasiallista kohtelua oman alan töissä tai työharjoittelussa.

Palkattomat, huonolaatuiset tai harjoitteluiksi naamioidut työsuhteet koskettavat erityisesti nuoria. Heikompi työmarkkina-asema ja vähäisempi työkokemus voi ajaa nuoret ottamaan vastaan heille epäedullisia työmahdollisuuksia.

Kansainvälisyys kasautuu

Suomalaisnuorten kansainvälinen liikkuvuus kasautuu, on sosioekonomisesti voimakkaasti eriytynyttä ja liikkuvuusjaksot ovat laskeneet rajusti vajaan kymmenen vuoden aikana. Myös EU:n nuorisostrategiassa on huomioitu tämä, ja sen tavoitteeksi on asetettu poistaa esteitä erityisesti heikommassa asemassa olevien nuorten liikkuvuuden tieltä.

Laadukkaampien harjoittelujen yleistyminen Euroopassa voisi edistää myös suomalaisten nuorten kansainvälisten rajatylittävien harjoittelumahdollisuuksien parantumista. On arvioitu, että puolet eurooppalaisista yli kolmesta miljoonasta harjoittelijasta työskentelee palkatta. Epäkohdan korjaaminen parantaisi sukupolvien välistä tasa-arvoa ja suomalaisten nuorien kansainvälisiä harjoittelumahdollisuuksia, koska suomalaisen opintotuen taso ei nykyisellään ole riittävä palkattoman kansainvälisen harjoittelun aikaisen elämiseen liittyvien kustannusten kattamiseen.

Suomen etu

Harjoittelumahdollisuuksien laadun parantuminen Euroopassa on myös Suomen etu. Vaikka Suomessa palkattomat harjoittelut, lukuun ottamatta säänneltyyn tai pätevyyden tuottavaan koulutukseen liittyviä harjoitteluja, ovat melko epätavallisia, on tilanne EU-tasolla toinen.

Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry
Allianssi-talo, Asemapäällikönkatu 1, 00520 Helsinki
nuorisoala.fi
info@nuorisoala.fi

Esimerkiksi Belgiassa, missä Euroopan unionin alueella tilanne on kaikista huonoin, vain 18 prosenttia harjoittelupaikoista oli sellaisia, joista maksettiin palkkaa.

Suomessa on havaittu selkeä tarve saada lisää nuoria suomalaisia EU-urille. Tämä vaatisi kuitenkin kansainvälistymismahdollisuuksien parantumista sekä esimerkiksi rajatylittävien harjoittelujen laadun parantumista. Nuorten kansainväliset työkokemukset tuovat lisäarvoa myös kotimaan työmarkkinoille ja kotimaisille yrityksille.

On todettava, että suomalaiset korkeakoulutetut nuoret ja opiskelijat eivät usein joudu palkattomien harjoittelujen kierteeseen toisin kuin moni eurooppalainen nuori, koska harjoitteluksi naamioidut työpaikat eivät houkuta suomalaisia. Tutkinnon jälkeen tehtävät palkattomat harjoittelut eivät sovi suomalaiseen kulttuuriin, koska valtaosa opiskelijoista työskentelee palkkatöissä jo opintojen ohella, moni tutkintoa tai opintoalaa vastaavalla alalla.

Nuorten harjoittelijoiden tilanne Euroopassa

Nuorisoalan eurooppalainen kattojärjestö on selvittänyt huonolaatuisten harjoitteluiden tilannetta EU:ssa viimeksi vuonna 2023. Palkattomasta harjoittelusta aiheutuvat kustannukset ovat ensisijaisesti taloudellisia, koska nuorelle koituu palkattomasta työskentelystä huolimatta elinkustannuksia maksettavaksi. **Nuorille koituu palkattomista harjoitteluista merkittävää tulonmenetystä, mikäli harjoittelun toinen vaihtoehto olisi kokopäiväinen tai osa-aikainen työskentely.** Vaikka palkat vaihtelevat yksilöiden välillä, keskimäärin EU:ssa (EU27) palkattomasta harjoittelusta koituvaksi tulonmenetykseksi voidaan arvioida 7218 euroa kuuden kuukauden aikana, jos nuori luopuu pienituloisesta työstä kuuden kuukauden palkattoman harjoittelujakson vuoksi. Maakohtaiset arviot tulonmenetyksistä vaihtelevat huomattavasti Luxemburgin 14 021 eurosta Bulgarian 1738 euroon.

Youth Forumin harjoittelukyselyn mukaan vähemmistötaustaiset nuoret pystyivät merkittävästi harvemmin ottamaan vastaan palkattomia harjoittelupaikkoja, koska heidän taloudellinen asemansa on usein epävarmempi. 15 % vähemmistötaustaisista nuorista sanoi, että heillä olisi varaa tehdä palkatonta harjoittelua, kun taas ei-vähemmistötaustoista tulevista nuorista 29 % sanoi pystyvänsä siihen. **Palkattomat harjoittelut voivat selvityksen mukaan lisätä epäsuoraa syrjintää.** Lisäksi joissain EU-maissa palkattomien harjoitteluiden tekeminen rajaa nuoren sosiaaliturvan ulkopuolelle. Myös työsopimusten puuttuminen on Youth Forumin selvityksen mukaan yleistä.

Nuorisoalan näkökulmat valtioneuvoston kantaan direktiivistä

Nuorisoalan näkökulmasta valtioneuvoston kanta uuteen direktiiviin on pääosin perusteltu. Nuorisoala yhtyy valtioneuvoston näkemykseen siitä, että uuden ilmoituskanavan luominen on tarpeetonta. On tärkeämpää varmistaa, että nuoret ja opiskelijat tunnistavat heille oikean ilmoituskanavan, johon he voivat ottaa yhteyttä havaitessaan epäkohtia.

Kuitenkin nuorisoala kantaa huolta yksityiskohtien liiallisesta karsimisesta ja kansallisten joustomahdollisuuksien liian väljästä määrittelystä, sillä nämä voivat vesittää komission ja eurooppalaisen nuorisoalan asettamat tavoitteet.

Valtioneuvoston arvio siitä, että harjoittelujen tarkasta dokumentoinnista aiheutuisi haitallista lisätaakkaa yrityksille, ei saa nuorisoalan tukea. Nuorisoala näkee, että nuorten laadukkaiden työmahdollisuuksien parantamiseksi yrityksiltä olisi edellytettävä harjoittelujen

Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry
Allianssi-talo, Asemapäällikönkatu 1, 00520 Helsinki
nuorisoala.fi
info@nuorisoala.fi

seurantaa ja dokumentaatiota. Tämä lisäisi harjoittelujen läpinäkyvyyttä ja takaisi nuorille parempia kokemuksia työelämästä.

Nuorisoalan näkökulmat Suomen kantaan harjoitteluiden vahvistettuja laatupuitteita koskevasta suosituksesta

Nuorisoalan näkökulmasta Suomen kanta harjoitteluiden vahvistettuja laatupuitteita koskevaan suositukseen on pääosin kannatettava. Nuorisoala yhtyy näkemykseen siitä, että suosituksia ei tule soveltaa perusopetuksen aikana suoritettavaan työelämään tutustumiseen.

Nuorisoala yhtyy Suomen kantaan, joka tukee tavoitetta lisätä harjoitteluiden osallistavuutta, rekrytointien läpinäkyvyyttä ja haavoittuvien ryhmien mahdollisuutta päästä erilaisiin harjoitteluihin. Julkisella sektorilla on vastuu toimia tässä edelläkävijänä, koska se tarjoaa vuosittain merkittävän määrän työharjoittelupaikkoja nuorille.

On tärkeää, että myös säänneltyyn tai pätevyyden tuottavaan koulutukseen liittyvää palkattomuutta selvitetään tarkemmin. **Mikäli nuori tai opiskelija toimii selkeästi osana työyhteisöä, tekee itsenäisiä työsuoritteita, tai osallistuu tehtäviin, joista yritys voi laskuttaa asiakasta tai jotka tuottavat lisäarvoa yritykselle, tulisi tästä työstä maksaa kohtuullinen korvaus**. Tämä lisäisi harjoittelujen reiluutta ja edistäisi nuorten oikeudenmukaista kohtelua työmarkkinoilla.

Kiitämme valiokuntaa mahdollisuudesta lausua.

Helsingissä 4.9.2024

Aleksi Sandroos
Puheenjohtaja

Anna Munsterhjelm
Toiminnanjohtaja

Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry

Lisätiedot: Petra Pieskä, petra.pieska@nuorisoala.fi, 040 5855 392

Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry
Allianssi-talo, Asemapäällikönkatu 1, 00520 Helsinki
nuorisoala.fi
info@nuorisoala.fi